

- „Кубрат“ — Загъгува България бяла,
загъгува и младо, и старо. . .
- „Аспарух“ — Хвала Богу за чудо голямо,
шом Аспарух за път се заговти. . .
- „Крум Страшни“ — (. . .) А Никифор у двори не дреме,
но потайно силна войска собира. . .
- „Свети цар Борис“ — (. . .) Та потрешна цар Борис в килия,
обърчиха се вежди побелели. . .

Част от стихотворенията се обособяват в отделна подгрупа — това са произведения, в които поетите създават художествения образ с фолклорните стилизи и изразни средства — ритъмът се основава на повторенията, ритмичните изречения, но също и на римата. Това ги свързва с детския фолклор⁴⁶. Такива творби са например цитираните вече „Градинар“, „Козички“, „Стадото ми“, както и публикуваните също в периодичния печат за деца стихотворения „Дъждец“, „Не било ясно слънце“, „Мишка девойка“, „Зайо Байо“ и др.

Обобщеният извод, който се налага, е, че фолклорният ритъм е онази първооснова на поезията за деца от Освобождението (1878) до началото на XX век, залегнала във всички структури на нейните произведения. Условното разделяне и обособяване определя три основни групи:

- п р в а — фолклорен ритъм на „наделовно“ равнище — стихотворения, свързани с обредния календар и годишния сезонен цикъл;
- в т о р а — фолклорен ритъм на „наделовно“ и „словно“ равнище — стихотворения, следващи ритъма на физическото действие, работата — игра на игровия ритъм;
- т р е т а — фолклорен ритъм на „словно“ равнище — стихотворения, изградени в народнопесенното стихосложение и ритъма на повторенията.

Всъщност именно фолклорният ритъм е най-ярка проява на влиянието на народното творчество върху детската поезия, защото е сфера на „засичането“ на фолклорния светоглед и елементите на фолклорната поезика.

В цялостния план на литературната продукция в този период ясно се откриват по-художествените творби — това са именно тези творби, изградени на фолклорна основа, чийто ритъм е ритъмът на народното творчество.

РАННИЯТ СЕРГЕЙ РУМЯНЦЕВ

ВАСИЛКА ДРАГАНОВА

Сергей Румянецев е творец със своя самобитна поезия, която носи белега на един бурен живот и време.

Животът му е пълен с изненади, наситен е с дръзновение и мечти.

Бедният селски момък се лута в своя път, но никога не отстъпва от дълбоката човешка правда и под чертан хуманизъм. „Непоправим идеалист и романтик“ — подчертават съвременниците му.

Поезията му въобще не е проучена в детайли. Мисля, че причината за това е неговата популярност на политически трибун, на революционен селски поет, който сля поетичното си творчество с делото на прогресивното земеделско движение. Тогава Румянецев написа известната политическа пародия „Гърмиш и жигосваш“ и своя прочут цикъл „Бодили“. Много е писано за поезията му от последните четири години на краткия му живот, от 1921 до 1925 г., за неговия хумор и сатира, за призивните стихове към селската младеж, както и за портретите на политически дейци.

⁴⁶ Вж. Цв. Романска. Българската народна песен, с. 157: „Рими се използват често при детските песни и особено при забавките. При последните те са необходими, тъй като в много случаи не се пеят, а се рецитират. . .“; вж. също Цв. Романска. Въпроси на българското народно творчество. С., 1976, с. 200: „Съществуват някои интересни звукови съчетания в стиха, които напомнят „вътрешни“ рими. . .“

Моята задача е по-конкретна. Без да се спирам на всичко, написано от него, ще се опитам да отбележа мястото му в развитието на нашата литература с няколко известните му ранни творби. Те са: интимно-лирични през ученическите му години, патриотично-емоционални по време на войните, в които участва, и дълбоко промислени, с поглед към бъдещето след войните, когато е свързан с комунистите и споделя социалистическите идеи. Това определя гражданската му позиция на единфронтовец до края на живота му — 1925 г.

Румянцев навлиза в поезията и литературата с оная първа революционна вълна поети, които се изявяват в много сложни, тежки и трагични събития, най-драматичните в историята на българския народ — войните и последиците от тях.

Пред българските писатели стои алтернативата да провъзгласят „нова правда“ на света, „онази правда, която кристализира от кръвата и мозъка на живите хора и е безсмъртна“, по думите на Максим Горки. Един от тях е поетът-трибун Сергей Румянцев. Той е написал и много стихове „на сърцето“ по изрза на Цанко Церковски.

Но как и къде се роди този вдъхновен бард на българското село?

Талантът на Димитър Диловски е свеж и самороден. Любознателността му е наследствена, а обичта към литературата и поезията — съпътстваща целия му съзнателен живот.

Знанията му по литература възхищават учителя Иларион Атанасов в лувовитската прогимназия, където Диловски учи. Тук чете творенията на Вазов, Влайков, Ц. Церковски, Михалаки Георгиев и Алеко Константинов. Погълнат е от поезията на Ботев, рецитира я прекрасно, особено поемата „Хайдути“, в час по български език, когато става неговото поетично „кръщение“.

Диловски обича родното си село. Пейзажа на горите и полята, красивите изгреви и тихите залежи той посреща и изпраща или в гората, или на полето като пастир — съдбата на бедните селски момчета по онова време. Природата събужда у бъдещия поет радост от красотата в стиховете, посветени на селото, „Тъга по селото“ и прекрасната елегия „Носталгия“:

Тъгувам аз сред болка и нерадост
по твоите заченати поля,
където волно мойта волна младост
на своите златни люлки ме люля.

В своята статия „Волни и неволни грешки“ във в. „АБВ“ от 16 юли 1985 г. Паун Генев говори за тези две стихотворения като за едно и също, а проф. Ефрем Каранфилов в своята книга „Трибуни и поети“, 1983 г. ги разглежда като две отделни творби. Те имат обща образност и чувство, наситено със синовиона обич към родния селски пейзаж.

Тук, в родното село Бъсначево, бъдещият поет за пръв път изпитва сладостната омая от вълшебството на приказките, тъй сладкодумно разказвани от майка му — баба Вуна. Тук се запознава и с народните песни, които обогатяват поетичната му чувствителност. Тук трябва да търсим връзката му с живота и поезията. Дъхът на чернозема на родните поля и багрите на родната чувствителност, оцветена от преосмислената по нов начин фолклорна традиция, както и наследствената духовитост — народен хумор от дядо Мито — баша на Димитър Диловски, са в основата на поетическото дихание на бъдещия поет Сергей Румянцев. Те до известна степен определят линията на гражданското му поведение и жизнения път на човека и борца.

Способността да съчинява от малък стихчета и епиграмки с лекота, с увлечение и радост е забелязана от околните му — близки, съученици и учители, за което по-късно разказват в спомените си.

Истинското пробуждане и раждане на поета става в гр. Плевен, в мъжката гимназия, където той учи, подпомогнат материално от 17-и Доростолски полк, т. е. става храненик на полка (син на полка).

Бедният Митьо от с. Бъсначево, сега Румянчево, е очарован от преподавателя си по литература Никола Василев Ракитин, когото боготвори и в чие лице вижда за пръв път жив поет. Чете неговите стихотворения „Под цъфналите вишня“ и „Животът може би е сын“, рецитира ги на своя приятел и съученик Георги Вълков — син на капитан Вълков, негов покровител. Тези стихове на Ракитин събуждат поетичната дарба у него. В съзнанието на ученика Диловски звучат рими, редят се стихове, недовършени, откъслечни и несъвсем целенасочени. Това са първите ученически стихове на Сергей Румянцев.

В гимназията Ракитин основава литературен кръжок. В него се волят разговори и по живопис и музика. Тогава именно Румянцев прави първите си поетически опити. Той е душа на кръжока. „Учи се от Пушкин на образност и ритъм и подобно на него посвещава някои от закачливите си куплети на приятели

и познати.“ Неговата външна небрежност често е давала повод за насмешки. „Наша позната—Параскева, подиграва начинаещия поет, че ходел небръснат. На насмешката той отговаря със следните стихове по Пушкин“ — споделя Г. Вълков¹:

О, Параскева, Параскева,
недей ми прави тая чест,
недей бръснаря ми възпева:
в туй, вярвам, нямаш интерес.

Но на въпроса: „Гранд мерси!“
за „благозвучните“ ти рими,
за мен ковани — но кажи,
със всички си ум ли си?

Още тук, в първите работи, се очертава способността му да използва творчески формата на известни стихотворения, в които влага съвсем ново съдържание.

Тук кълни един бъдещ пародист в българската литература или, по-точно казано — ненадминатият поет на политическата пародия — авторът на „Гърмиш и жигосваш“. „Най-хубавото, което е създал Румянцев“ по израза на Ефрем Каранфилов в книгата „Трибуни и поети“, 1983 г. „Сякаш цял живот се е готвил за тази своя творба“:

И още те виждам, превърнат на пламък,
ти ризи размахваш, червени от кръв,
проклинаш вразите — и твърд като камък,
гърмиш и жигосваш единствен и пръв!

В литературния кръжок и гимназията под зоркото око на Ракитин се ражда поетът Сергей Румянцев, Карло Луканов, негов съученик, казва: „Той го усети и му помогна.“

Първото си класно по литература на тема „Свободно съчинение“ Диловски пише в стихове. „Като ученическа работа съчинението наистина е отлично — казва Ракитин, — лек език, подбрани епитети и метафори, сполучливи сравнения и непринудена сърдечност, но като поезия е доста неиздържано.“²

След съчиняването римувани закачки в Луковит и с. Бъльничево първото сериозно и по-издържано стихотворение на Румянцев е „Щурмуването на Ниш“. То е породено от разказаните спомени на капитан Вълков по епизоди от Сръбско-българската война, в която е участвувал.

„Щурмуването на Ниш“ е приемливо, но само по форма, „патосът е доста пресилен и фалшив“. Чужди чувства са те възбуждали. Не са за тебе още патриотичните стихове“, казва Ракитин. Той насърчава поетичното влечение на ученика Диловски, който става „начинаещия поет на мъжката гимназият в Плевен“.

Поетическата дарба му е давала самочувствие и той се е старал да бъде достоен за доверието, което са му оказвали военните покровители от 17-и Доростолски полк. Чете в гарнизонната библиотека руските класици: Лермонтов, Пушкин, Достоевски и др. Особено се вгълбява в романа в стихове „Евгений Онегин“ и го научава наизуст. Руските класици са първите учители в поетичното изкуство на Д. Диловски. Ето какво разказва съученикът му Васил Вацов: „И той често започна да ми носи хубаво подвързани томове от съчиненията на Пушкин, Лермонтов, Гогол, Достоевски, Херцен. . . Музиката, чудната плетеница на художественото слово — ето кое правеше впечатление на Митьо, „запален ценител на хубавия стих, на изящната форма, затворен в себе си, мълчалив и тъжен. . .“³

Увлеча го формата на стиха, опиянява се от музиката му, „каква музика, какво великолепие, какъв недостижим език се lee от всеки стих“⁴ — споделя Румянцев за поезията на Пушкин.

Любовното чувство завладява начинаещия поет. Той страда и мечтае. Платоническата му любов към най-хубавото момиче в гимназията Бистра Бояджиева — дъщеря на командира полковник Бояджиев, поражда баладата „Русалка и овчар“ — първата художествено по-сполучлива творба. Тя грабва приятеля

¹ Гео Милев, Христо Ясенев и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си. (Спомени на Г. Вълков). С., Български писател, 1965.

² Гео Милев, Христо Ясенев и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си. С., Български писател, 1965.

³ Гео Милев, Христо Ясенев и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си. (Спомен на Васил Вацов). С., Български писател, 1965, с. 534.

му Г. Вълков, на чието мнение Диловски държи. Той е първият му читател и, тъй да се каже, рецензент. „Искам насаме да го прочетеш, да го поразчоплиш, кусурите му да намериш и утре да ми ги посочиш.“⁴

Баладата има богата образност и романтичен лък:

Когато Феб в чертозите си се скрие

със златосребърните си кола,

небе кога с звездичи се покрие,

когато нош припадне над села,

Русалка, казват, чакала тогази

край пенестите езерни води:

зъбите й — невиджани елмази,

очите — яносребърни звезди!

Русалката е „измислена“, съобщава Диловски. „Взех я от приказките, легендите.“

В ранния период от развитието на поетичния му талант освен класиците — наши и чужди, както вече посочихме, учител в това прекрасно и сложно изкуство, наречено поезия, е и българската народна словесност, богата на образност и картинност, дълбока по чувства, разнообразна по настроения:

На арфа свирела е край гората,

печално склонила на гръд глава.

Кога овчар прекарвал си стадата,

любовни шепнела му тя слова:

— Ела — намериш шеш при мен отрада,

ела при мене; хубавий овчар,

на Посейдон съм аз дъщерка млада,

а ти в палата мой ще бъдеш цар!

Тук намираме освен богата образност и живописен пейзаж и един точен поетичен слог и лексика, които говорят за увлечение не само към приказно-примамливото, но и за усет към митичното, тайнственото, красивото.

Тогава чакала Русалка млада

при езерните пенести води;

намирал е той тогаз отрада

в Русалкините мраморни гърди!

В „Русалка и овчар“ чувството е свежо, неподправено. Митичното непринудено е свързано с конкретното, земното, с пейзажа на родните поля и гори.

Баладата му носи славата на „поет в гимназията“. Румянцев я обича и често по-късно в минути на сърдечно откровение, в приятен интимен разговор я рецитира наред със стихотворенията „Вечерна самота“, „О, моя красота, защо...?“ и „Моята душа!“.

Романтичния унес, образността и картинността на „Русалка и овчар“ ще намерим в сонета, писан по-късно на морския бряг в Генуа в романтична вечер:

Аз слушам прехласнат предвечерната песен,

шо паят прибрежните кротки вълни,

и в нейния ромон метежен унесен,

бленувам по чужди презморски страни.

.....

На арфа ще свирят там смугли робини,

сирени ще вият там змийски тела

и с себе ще мамят в сънни градини. . .

Или във „Вечерен спомен“, където оживява родният пейзаж чрез поетичното виждане:

Виолетовите сенки будят нежен топъл спомен

за тъжовно светла вечер край притихнатата гора;

⁴ Пак там.

някой иде, някой шепне, благ, замислен и огромен,
скрит в гаснещите кладни на вечерната зряя.

В баладата „Русалка и овчар“ — всъщност първото стихотворение, както и „Вечерен спомен“, писано по-късно, поетът Румянцев се откроява като многообещаващ майстор на пейзажната лирика и на селската идилгия, по което се родее със Сергей Есенин.

„Русалка и овчар“ не напомня нито Пушкин, нито Ракитин. Тя е изцяло негова, със свое чувство и настроение.

На недостижимата Бистра Димитър Диловски посвещава още много стихотворения. На „мис Би“ — „гальовно и тайнствено“ ги нарекъл той, без да ѝ ги изпраша. По известното Пушкиново стихотворение „Лили, Лили, я страдаю безотрадною тоскою“ написва „Бистра, Бистра, по тебе страдам безнадежно“. Пише ѝ стихотворение в акростих, заради което избухва скандал от страна на полковник Бояджиев и Димитър Диловски едва не е изключен от гимназията, но остава поради застъпничеството на Ракитин.

Под напора на първата любов е създаден и видоизмененият откъс от „Евгений Онегин“:

... Защо е грустна и унила,
защо натъжена е тя,
било когато е с Рахила,
с Анастасия, с Вена, с Райна,
било кога е в самота? ...
Или изтръгва като мене
из млада гръд печален зов? ...
О, дни на сладко упоение!
О, дни на първата любов! ...

Усещат се нежност, топлина и копнеж. Едно видение на възвишената любов, една младежка мечта. Другите стихове, посветени на Бистра Бояджиева, не са запазени поради посочения вече скандал в гимназията. Единственият резултат от историята за пламенното стихотворение в акростих, плод на ученическото увлечение по Бистра, беше разкриването на тайните поетически занимания на Митьо. От този момент той излезе от своята поетическа нелегалност и при традиционните празници и увеселения в гимназията започнаха да се декламират създадените за случая стихотворения и оди, от всепризнатия вече „поет на гимназията“ — споделя Васил Вацов⁶.

Около двадесет стихотворения Димитър Диловски посвещава на друго момиче (съученичка и любима), пак дъщеря на военен — Ана Нейкова. Умната и интелигентна Ана се радва на Митьовите стихотворения, от които е запазила десет.

При обявяването на Балканската война гимназията е разпусната до пролетта на 1913 г., когато от ново започват учебните занятия. Диловски заминава за турската граница със своя 17-и Доростолски полк и се прибира за учебните занятия като герой. Сега той повече се привързва към Ана. Хубавото ученическо приятелство прераства в любовен копнеж. В стихове пак по „Евгений Онегин“ признава, че харесва Ана. „Скромна, с чиста душа, своите първи пориви изказваше само в стихове, а по-късно, когато замина на фронта, писма и картини — също в стихове“ — споделя Ана Нейкова.

На нея посвещава сонета „Моята душа“.

Душата ми, сиротна като скръбна чайка,
коя лети над океанските води —
душата ми сираче е без дом, без майка,
навихнало с тегла, със бури и беда! ...

По-късно, при други обстоятелства, не така случайно Румянцев говори за двете души на поета. „У мен има две души: едната се бунтува, протестира, бори се, а другата копнее за спокойствие.“⁶

„Нима красотата трябва да ни е чужда и когато се борим“ — казва Румянцев. Неговата душа е душа на художник, който със стиха служи и на борбата, и на изкуството, и на живота, в които жадува красотата.

⁶ Гео Милев, Христо Ясенев и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си. (Спомен на В. Вацов). С., Български писател, 1965.

⁶ Вж. Юбилеен лист „50 години от рождението на Сергей Румянцев“. С., 1945.

Преди да замине на Южния фронт в Македония, при раздялата с Ана Нейкова Диловски ѝ посвещава стихотворението „Простори“⁷.

Часът за сетно сбогом приближава
и носи той отрова зарад нас,
сърцето ми се в скърби разтопява
и тъй самин, безмълвно плача аз.

.....
Сега прости, че вече приближава
за сетен взор горчивия ни час —
в завет свешен скръбта ти теб остава,
а в своята гръд смъртта ще крия аз!...

Сантиментално лирично стихотворение — плод на размисли от страшната неизвестност при отиване на война след раняването му на Добруджанския фронт. „Как да довери“ на любимото момиче, дъщеря на военен, че „патриотизмът му е вече поразклатен, че е започнал да подразбира безсмислието и варварството на войната“?

Стихотворенията, писани през ученическите години, посветени на Бистра Бояджиева и на Ана Нейкова, са първите му произведения — плод на любовно увлечение. Те разкриват една нежна, лирична душа. Ако всичките бяха запазени, биха били интересно явление в историята на българската интимна лирика.

Романтичен и сантиментален, понякога меланхоличен, но винаги нежен и топъл, изпълнен с копнеж, такъв е ранният Сергей Румянцев.

„Моят съветник е бедното ми сърце, което всичко разбира по своему, а другари са му ту леката меланхолия, ту горчивата тъга. Аз живея сам със себе си, сам в себе си. . . Ето това е мосто разбиране за живота. Оттук се ражда и непостоянството. Зашото, докато търсенето по истинския път се достигне, сърцето трябва да се лута на много страни, по много пътища? . . .“⁸ — споделя Румянцев. И все пак той е единен, цялостен при всички обстоятелства.

През този ранен период Диловски изпитва особено преклонение пред своя учител Ракитин. Обиква го за неговия поетичен усет, за интереса му към родното село и пейзаж, за любовта му към родната земя и за чистата душа на поета. На Ракитин посвещава с любов нежни стихове. „Дошла е зима“ из цикъла „Зимни пейзажи“:

Дошла е зима, слънцето бледней,
навън снегът прехвърча дребен, ситен;
небето тъжно плаче, сякаш пей
песните меланхолни на Ракитин. . .

Стихотворението е писано в Плевен, когато Диловски е ученик на Ракитин, а е отпечатано за пръв път в „Избрани стихотворения“ в 1945 г.

Стихотворението „На моя добър учител Кр. Антонов“, директор на мъжката гимназия в Плевен, Румянцев написва в Орхание месец след завършването си за някогашната му отзывчивост и за внимание-то, което му оказва при връчване на дипломите: „Какъв отличен ученик и храбър воинк шахме да изключим преди няколко години. . . Какво да се прави — дълг!“

Навред с войника — победител,
титан и в мирен труд, и в бой,
тревожно пази поста свой
и нашия учител.

След завършване на школата за запасни офицери Диловски постъпва като офицерски кандидат в своя 17-и Доростолски полк, в който участва през Европейската война на Дойранския фронт. Той е изпитал ужаса и безсмислието на войните. Носил е в душата си разочарованието на цяло едно поколение. В две картини от фронтовашкия живот се изповядва пред приятеля: „Това съм аз, това е моята сянка“ и „Аз — герой!“

⁷ Д-р А. Карадимов. Румянцев в двубоя на стария и новия свят. С., 1981.

⁸ Пак там.

По време на войните от 1916 до 1918 г. Диловски печата своите стихотворения в сп. „Отечество“, издание на Военното министерство. Тук той печата наред с най-известните поети, като Вазов, Дебелянов, Лилиев. Едно стихотворение печата и в сп. „Литературно ехо“, в кн. 4, 1917 г., озаглавено „Сонет“ — израз на мъката от несполелена любов.

Първото му печатано стихотворение е „Към Родината“ — в кн. 28—29 от 31. VII. 1916 г. в сп. „Отечество“. То разкрива силните патриотични чувства на поета, обичта му към България. „Тази България, която школиците обичаха, боготворяха и бяха готови да пролетят кръвта си за нея.“ Техните и свои чувства изразява в стихотворението:

Към тебе любовта ми е безбрежна,
Родино моя, моя плът и кръв:
ти светло божество си, майко нежна,
а всяко твое чедо — лъв.

Синовна преданост и топло чувство лъха от всеки стих:
аз вред съм с теб из твоя път безкраен,
през теб минава моя земен път;
за теб ще умра в някой край незнаен,
Родино моя, моя кръв и плът!

Малко по-рано в същото списание печата и Н. Лилиев стихотворението „Към Родината“, където настроението и мислите са съвсем различни:

Аз не извиках от вълнение,
аз не заплаках от любов,
не паднах, майко, на колени,
когато твоя властен зов
прониза моята бедна стряха
и озари безлюдния кът,
отдето — безнадеждна, плаха —
душата сви по твоя път.

То е поместено в кн. 26 и 27 от 16. VII. 1916 г. Стихотворението съдържа спокоен размисъл, не е така пламенно-страстно.

Н. Лилиев печата в превод стихотворението „В бивака“. В същата книга Д. Дебелянов печата стихотворението „Старият бивак“, посветено на Д. Т. Калфов, а в кн. 44—45 от 30. XI. 1916 г. Д. Диловски печата стихотворението „Нощ в бивака“. И трите стихотворения разкриват различни състояния от войничкия живот на фронта:

... Умре денят, борбата лиха;
тръбите отдах прогърбиха,
и вред се спусна дрямка тиха
низ долините надалеч,
жълето стръвно днес се биха.

Същото стихотворение втори път е отпечатано пак в сп. „Отечество“, в кн. 17 от 5 май 1918 г. По страниците на сп. „Отечество“ срещаме още две стихотворения на Д. Диловски — в кн. 16 от 28. IV. 1918 г., стихотворенията „Позив“ и „Финал“, писано след тежък бой през пролетта на 1916 г.

Борбата пламва реч, летят куршуми,
смъртта развява своя черен креп,
туй може би е моя сетен ден
и може би последните ми думи:
обичам майка си и теб,
и двамата незабравяни от мене!

Образът на смъртта тук се разширява, тя е смъртта—дълг, и смъртта—отмъщение на враговете, както и смъртта—безсмъртие.

Стиховете на Диловски, писани по време на войните и печатани в сп. „Отечество“, са сродни с военната лирика на Дебелянов. Вярно е, че събитията, чувствването и преживяването са близки, но те носят различен, свой — интимен отпечатък и образ, свой личен изказ.

Ако трябва да обобщим — творбите за войната нямат особена художествена стойност, но те разкриват дълбокия патриотизъм и хуманизъм на човека, боеца и поета Диловски. Тези стихотворения свидетелствуват, че той следва най-добрите демократични и хуманистични традиции в българската литература, и развиват поетическия му талант.

Войните определят и гражданската позиция на поета.

Към ранния период на неговото творческо развитие принадлежат и произведенията, писани в родното му село Бълничево и Златна Панега, където той се установява след завръщането от фронта.

В книгата „Гео Милев, Христо Ясенев и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си“, 1965 г., Васил Вацов разказва за Диловски, когато са били учители през 1920 г. в с. Бълничево. „Каквото му беше доверила нощта или каквото не бяхме си казали вечерта, Митьо излагаше в стихотворна форма на пощенска картичка с подпис Томас Глан или само Глан — това е един от псевдонимите му. „И така всеки ден — продължава Вацов. — Стихове, стихове, стихове! Където минеше, е когато заговореше, те се раждаха не принудено и падаха на душите като утринна роса. Не беше ли това един живот, който наистина протичаше в стихове?“ — заключава Вацов.

Христо Савов, негов колега от училището в Златна Панега, също в „Спомени на съвременниците му“ съобщава: „Поезията беше завладяла неговото съзнание. Войната беше оставила тежки следи в душата му и той чувствуваше стремеж да се откъсне от действителността, тъжна и мъчителна. Творческата му душа често пъти се кълеше в тихите блянове на поетическото съзрение.“

А как го пленяват класиците, не само руските, за които вече говорихме. Сега Диловски е под влиянието на Ботев, Вазов, Един Пелин, Яворов, Славейков, Лилиев и от чуждите: Хайне, Юго, Шекспир, Шилер, Гьоте, Оскар Уайлд, Метерлинк, Пшибишевски. Най-много го прилича Кнут Хамсун — норвежки писател, „поет на ирационалното“. Особено се пристрастява към произведението му „Виктория“ — „чудесен химн на любовта“, „Ветрец, който минава над розите, не електрическа искра в кръвта — пламенно алска музика, която застава дори сърцата на старците да танцуват. Тя е маргаритка, която широко разтваря цветчетата си с настъпването на нощта“ — определя Румянцев⁹.

Романтиката на скандинавския писател прониква в душата му. В това произведение на Хамсун се поставят три основни проблема — любовта, страданието и природата, които вълнуват младото сърце. Чрез този писател Румянцев преживява своя юношеско-младежки романтизъм.

Привличат го и поетическите видения, и романът на музиката на Лилиев в стихосбирката „Птици в нощта“, от която често рецитира пред приятели. С увлечение чете антологията на българската поезия, съставена от Д. Дебелянов и Д. Подвързачов, по която сетне съставя своите хубави пародии.

Пише интимни стихове, изпълнени с копнеж:

Има цвят един печално бледен,
шо живее само един ден —
в скръб дълбока той е всякога наведен,
от любовна болка поразен!

Той, цвятът е белин на поета,
така него лъхва го смъртта —
с първия зов на чучулигата въззета,
с първия розов лъх на утринта!

Тук именно трябва да обърнем внимание на въпроса за чуждото влияние върху Румянцев, което се коментира по различен начин от неговите изследователи. За да уточня, ще цитирам интимната изповед на поета пред В. Вацов, взета от единствената книга за Румянцев — на д-р Андрей Карадимов, „Румянцев в двубоя на стария и новия свят“, 1981 г.

— Знаеш ли, понякога мисля, че стиховете ми не са мои. Не са истински рожби на душата ми. Може би думите, ритмите и отчасти ритъмът не са чужди, но настроението и чувствата са заимствувани. Не плагиатствам, а се пристрастявам към някого — отначало към Пушкин и Ракитин, после към Хайне, Яворов, Оскар Уайлд, сега към Лилиев.“

⁹ Д-р А. Карадимов. Цит. съх.

За влиянието, под което се развива всеки поет, Румянцев мисли, че то трябва да е „еродно с душевността на поета“.

„ — Струва ми се, че изнасилвам селския си нрав. По ми приляга хуморът, шегата.“

През този период творчеството му действително е напоено със злостовнен хумор. Пише закачки и епиграми, с които си поддържа „стихотворната техника“. Той съзнава, че те нямат художествена стойност, обаче в тях кълни и зрее бъдещият пародист-портретист.

Осмива отрицателните прояви, които го заобикалят. Ето стихове из епиграмата „Топопортрет“:

Запитали веднъж „другаря“ Тони
коя от партиите безбройни гони,
а той — надменно горд, и зъл, и бесен,
отвърнал с тон величествен и строг:
Когато е работа, съм „тесен“,
за ядене и пиене — широк!

Интересни са епиграмите: „Данопортрет“ и „Маропортрет“, с които осмива две от „надутите“ селски моми.

И така от малките епиграми, обогатявайки таланта му, по-късно ще се родят прочутите „Бодили“ и „Скици и портрети“, с които поетът-сатирик ще изобличи „гешефти, афери, махзари... всички тия тъмни породи намират отражение в неговото творчество“ (Боян Знеполски, „Хуморът на Сергей Румянцев“, в „Юбилеен лист“, 1945 г., 50 години от рождението му).

Румянцев действително изобличи „нечистите съвести“ в буржоазна България, когато земеделци и комунисти водиха борба срещу зараждащия се български фашизъм.

За епиграмите си Диловски казва: „Написах ги без чуждо влияние. Те са съвсем мои.“ „Неговиса и останалите му стихове — топли, по Диловски мечтателни и сангитентални“ (Вацов)¹⁰.

На В. Вацов пише писма в стихове с подпис Томас Глан, само Глан или Глан Морний. Псевдонимът Глан е по един от героите на любимия му писател Хамсун, герой от романа „Пан“. По това време пише под различни псевдоними: Валерий, Пелеас, Димитър Диловски — Морен и др. „С това разсейваше сивата скука на селските делници.“ (По спомени на брат му Петър Диловски).

Псевдонимът Сергей Румянцев още не е известен. Той е съобщен за пръв път от Адриана Будевска, когато рецитира стихотворението на Д. Диловски, посветено на Ц. Церковски по случай неговия юбилей. Псевдонимът е по името на прославения руски генерал Сергей Румянцев, победител в боя с турците през 1768 г. при р. Кагул.

Стихове посвещава и на приятеля си Вацов:

Когато си отиде снощи вечер,
ти ми сърцето горко обезвери:
там сякаше умряха всички вери,
там сякаше застина леден глетчер —
когато си отиде снощи вечер.
Писано на 3. II. 1920 година в 12,30 часа по обед.

Други стихове от това време са „Братя мои“, „Агитация“, „Проза и поезия“ и др.

Творческият смут и кипез в двете следвоенни години, прекарани в с. Блъсничево и Златна Панега, като че ли се съдържат в следните стихове:

Хайне аз разгръшам и с безкрайна страст поглъшам
всеки стих размерен, лек и тих, и верен стих —
обезверен от живота черен, на Голгота жребия безмерен аз прегръшам,
всяко слово чисто как поглъшам и отново листа пак обръшам
и чета неспирно во мечта по ширната мечта на рицар тих!
... И вършея, и живея посред облаци от прах,
и жадувам горестта на плачущи покрусени сърца...

20 август — Глан

¹⁰ Гео Милев, Христо Яеменов и Сергей Румянцев в спомените на съвременниците си. (Спомени на В. Вацов). С., Български писател, 1965.

По това време Диловски е в контакт с тесните социалисти в родното му село, споделя техните идеи, участва в партийната конференция в Луковит и организира първомайската манифестация на учениците в Блъсничево. Под напора на ново политическо мислене и виждане се ражда стихотворението „Светло знаме“:

Вей се, светло знаме, над главите ни,
знаме чисто — образ на труда!
Ний идем мощни и изпитани
и пробудени за свобода.

„В творческото му развитие това стихотворение играе същата роля, както „Молепсаний“ на Ц. Перковски — посочва проф. Ефрем Карафилов в книгата си „Трибуни и поети“, 1983 г. „Светлото знаме“ в това стихотворение се родее със „светлата вяра“ на пролетарския поет Христо Смирненски, с когото Румянцев е бил приятел. Той казва:

Вей се, вей се, знаме, над главите ни,
ний под тебе гордо ще вървим
и със стъпки смели и гранитени —
мъката ще победим, ще победим!
1920 г., Блъсничево

Нежният лирик, сантименталният поет, влюбен в красотата и природата, е настроен вече към друга лира, оптимистична и бойка. С това стихотворение приключва ранният период от живота и творчеството на Димитър Диловски. От 1921 г. той е в София.

Тихата му песен отстъпва място на борческата поезия или, както се изразяват неговите биографи, той минава „на другия бряг“.

Въпреки че се опитва да отклони прекия отговор, който трябва да даде на Стамбодийски, дали да отиде при земеделците (той мисли, че няма да им „върши работа“), като казва: „Аз съм лирик. Политическата поезия ми е чужда...“, той става „революционният поет на селския народ“ или „българският Ювенал“, както го нарече Гео Милев.

Несъмнено Сергей Румянцев притежава завиден поетичен усет, чувство за мярка и борчески устрем. Той има свой почерк и място в историята на българската литература, в нейното участие в борбата против пошлото в битието и в обществения живот.

В неговите ранни творби, както вече изяснихме, се усеща нежност и копнеж по красота и правда, подчертана любов към родната природа или по-точно — към родното село. Този мотив ни напомня тъгата на Есенин по патриархалното село.

Първите му произведения притежават лиричната мекота на влюбеното сърце: „Русалка и овчар“, „О, моя красота, защо...“, „Моята душа“, „Простори“ и др.

Ярката образност, „водопадната стремителност на стиха“ по определението на Н. Хрелков, меката тъга и меланхолия, мечтателност и устременост характеризират самотитното поетично дарование, за да достигне виртуозната зрялост, за да изкристализира в една от най-хубавите елегии в българската литература наред с елегите на Дебелянов, бисерът на поетичното му творчество — „Носталгия“.

„Елегията е едно от най-нежните цветя в моята душа“ — споделя Румянцев пред адвокатка Михаил Геновски по повод отказа на редактора на „Земеделско знаме“ Калчев да отчетча „Носталгия“, като го нарича „салонна поезия“:

На грижата несретен белез син,
оставих те, о, родно село, с мъка
и в пазвата на тъжната разлика
по теб тъгувам, морен и самин.

Стиховете му са изпълнени с болка и нежност, с безкрайна любов към трудовите хора. Малко се познава ранният Румянцев — романтик и идеалист. Дори съществува неточната оценка за поетична изява само в четири години — последните от жизнения му път — 1921—1925 г.

Поетът трябва да се види в развитие, да се надникне в интимния му свят. Стиховете на Румянцев от ранния период разкриват изворите и очертават мотивите на поетическото му вдъхновение и страст:

Едва сетил в скрътта си светла радост,
едва разбрал, че има и за мен
в света живот, ще сринат мойта младост
в свирепий бой, от всички отчужден.

(Из стихотворението „Простори“)

Тези стихове, писани по време на войните, се явяват пророчески за края на жизнения път на поета и човека Сергей Румянцев.